

EURÓPAI FÖDERALISTÁK A VÁLSÁG ELŐTT ÉS UTÁN

A REPUBLIKON INTÉZET ELEMZÉSE

A 2006-os 24 százalékról 2011 végére 34 százalékra nőtt a több európai döntést támogató föderalisták aránya – derül ki a Republikon Intézet legújabb elemzéséből, melyben az Európai Unióhoz való viszony változását vizsgálta.

Miközben az Európai Unió jövőjével kapcsolatos vitákat egyre inkább a kritikus, gyakran euroszeptikus hangnem hatja át, és egyre többször hallunk az Unióval szemben fellépő politikai pártokról, csoportosulásokról, gyakran elfelejtődik, hogy létezik egy, ezzel markánsan szembehelyezkedő álláspont is. Azokról van szó, akik – ugyan nem feltétlenül elégedettek a jelenlegi Európai Unióval, de – a sikeres Európát mindenképp a „több Európa” gondolat jegyében képzelik el. Ennek megfelelően több döntést várnának el európai szinten a különböző szakpolitikai területeken. Mostani elemzésünkben őket nevezzük föderalistáknak: olyan polgárok, akik egyértelműen és következetesen kiállnak a több európai döntéshozatal mellett.

Egy, a válság kitörése előtti (2006 elején) és utáni (2011 végén) Eurobarometer kutatásból készült csoportosítás alapján azt mondhatjuk, hogy a föderalisták aránya öt és fél év alatt mintegy 40 százalékkal nőtt: egyértelműen többen lettek tehát azok, akik nemhogy szeptikusabbá váltak volna az európai döntéshozatali szinttel, de egyenesen itt várnának több döntést.

2006-ban Portugáliában és Cipruson volt a legmagasabb azok aránya, akik minden esetben az európai szint mellett álltak ki – a társadalom fele döntött következetesen így. A lista végén Svédország és Dánia állt: ezekben az országokban alig minden tizedik válaszadó jelezte minden esetben, hogy az EU-tól több döntés lenne kívánatos a felsorolt témákban.

2011-re kiemelkedően megugrott két balti állam, a 2006-ban még a lista végén álló Észtország és Litvánia mutatója: ezekben az országokban megduplázódott a föderalisták aránya. A lista első három helyezettje nem változott, továbbra is Spanyolországban, Portugáliában és Cipruson találjuk a legtöbb föderalistát – arányuk viszont csak átlag alatti mértékben nőtt 2006-hoz képest. Figyelemreméltó módon a lista végén sincs komoly változás: Svédország kimaradt a föderalisták növekedéséből, és továbbra is rendkívül alacsony, 9 százalék azok aránya, akik mind a tizenhárom területen EU-párti nézeteket vallanak. A skandináv ország „párja” ezúttal is Dánia, ahol kismértékben nőtt ugyan a föderalisták aránya, de továbbra is a tagállamok egyik legkisebb arányáról beszélhetünk. A 2007-ben belépett Románia és Bulgária szintén a régiós trendet erősíti: mindkét országban átlag feletti a föderalisták aránya.

A 2011-es adatokból – illetve a 2006-hoz képesti növekedésből – az látszik, hogy a föderalisták elsősorban azokban az országokban erősek – illetve számuk ott nőtt kiugró értékben –, ahol a válság a leginkább éreztette hatását: ilyen az általános gazdasági nehézségekkel küzdő Ciprus és Görögország, a komoly munkanélküliséggel szembenező Portugália vagy Spanyolország; az észt és litván mutató megugrása pedig összefüggésben lehet a 2008-2009 közötti nagyon komoly GDP-visszaeséssel. Ezzel szemben viszonylag alacsony a föderalisták aránya azokban az északi és nyugat-európai országokban, ahol magas életszínvonalon, alapvetően kiszámíthatóan élnek az emberek (például Svédország, Dánia, Hollandia). Ezekben az országokban ezért kevesebben

állnak ki minden területen az EU további megerősítése mellett, ám ez korántsem jelenti azt, hogy ne látnák pozitívan az eddigi európai együttműködést – saját országuk EU-s tagságát ezek az országok átlag felett ítélik hasznosnak.

A 2006-os kutatásból látszik, hogy összeurópai szinten lényegében kiegyenlített a föderalisták aránya a két csoportban: a baloldaliak körében 23, a jobboldaliak körében 22 százalék az arányuk – a különböző társadalmak azonban eltérő trendeket mutatnak. A 2004 után csatlakozott államok között ugyanis azt látjuk, hogy enyhe jobboldali karaktere van a föderalista attitűdnek, ez alól csak Szlovákia és Magyarország kivétel (nálunk 27 százalék a baloldaliak és 22 százalék a jobboldaliak körében).

BEVEZETÉS

Míg az előző anyagunk¹ elsősorban az euroszeptikus attitűdre koncentrált, ezúttal egy másik, az európaiság gondolatával messzemenően szimpatizáló csoportot vizsgálunk: a föderalistákat. Hasonlóképpen az euroszeptikusokhoz, a föderalisták is többféleképpen definiálható csoport: megközelíthetjük az Európai Unió intézményei felől, és jellemezhetjük őket úgy, mint azon európai polgárokat, akik ezeknek az aktoroknak adnának több és több jog- és hatáskört, akár a tagállami jogkörök rovására is. Ez a leírás leginkább az euroszeptikusokkal való szembeállításból indul ki. Értelmezhetőek ugyanakkor a föderalisták úgy is, mint azon választók, akik „egyszerűen” több európai szintű döntést és megoldást várnának, elsősorban a többeket-mindenkit érintő szakpolitikai területeken.

Miközben az EU-val szkeptikus csoportok folyamatosan napirenden vannak, hajlamosak vagyunk megfeledkezni arról, hogy **létezik velük szemben egy olyan – egyáltalán nem elhanyagolható támogatottságú – álláspont is, ami az európaiság minél szélesebb kiterjesztésében látja a megoldást és a sikeres jövőt.** Mint azt a 2012-es adatok elemzése bemutatta: ez a csoport nem csak jelen van, de méretét tekintve lényegében „kiegyensúlyozza” az euroszeptikusokat. Mostani elemzésünk elsősorban velük foglalkozik, és arra keresi a kérdést, hogy hogyan változott arányuk 2006 óta, és milyen csoportokban, milyen országokban van erősen jelen ez a fajta attitűd.

MÓDSZERTANI KERET

Az összehasonlítás alapja két Eurobarométer kutatás, melyben – bő öt év különbséggel 2006 elején és 2011 végén – lekérdezték ugyanazt a kérdésblokkot: az innen szerzett eredmények, még ha a föderalista fogalmat bizonyos szempontból máshogy értelmezik, mint az előző anyagunk, alkalmasak az időbeli összevetésre. A kutatás során tizenhárom szakpolitikai területről kellett megmondania a válaszadónak: európai szinten több, vagy épp ellenkezőleg, kevesebb döntéshozatalra lenne szükség². Bár természetes attitűd lehet, hogy az európai „felsőbb” szint felé megnyilvánul egy pozitív érzés, különösen, ha globális problémákról van szó, a válaszok közösen elemezve alkalmasak lehetnek arra, hogy kiválasszuk a társadalom azon csoportját, akik meghatározóan pártolják az európai szintű megoldásokat. A globális megoldásokra való általános igénnyel magyarázható, hogy a 13 terület mindegyikén többségbe

¹ http://www.republikon.hu/upload/5000309/EUosztsept_anyag_v4.pdf

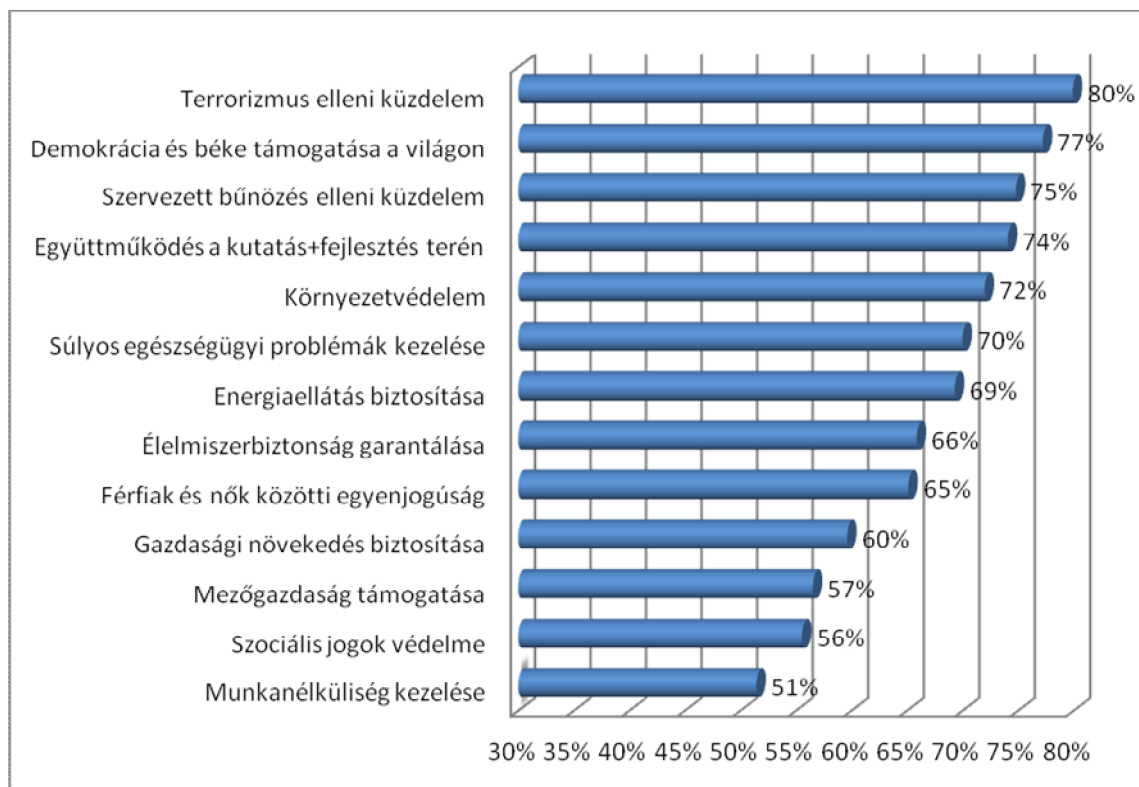
² „A következő témakörök mindegyikénél kérem jelölje meg, hogy Ön szerint európai szinten több vagy épp ellenkezőleg kevesebb döntéshozatalra lenne szükség?”

került az az álláspont, hogy több európai szintű döntésre van szükség – ám a témák megítélése korántsem egységes, ezt mutatja, hogy a támogatók aránya azonban jelentősen eltér. Az éppen többséget (2006-ban 51 százalék) kapó munkanélküliség jelenti a skála egyik végét, míg az ugyanebben az évben az európaiak négyötöde által támogatott terrorizmus elleni harc a másik végét.

Az elemzésünk elsődleges célja nem egy-egy téma kiemelése, hanem azon válaszadók megtalálása, akik következetesen kiálltak az európai döntéshozatal erősítése mellett: aki ugyanis ilyen sok és ilyen különböző téma mindegyikében ezt az álláspontot vallja, joggal nevezhető tudatos föderalistának. A mostani elemzés további részében tehát **azokat a válaszadókat nevezzük föderalistának, akik a kutatás idején a tizenhárom szakterület mindegyikében több európai szintű döntést látott volna helyesnek.**

FÖDERALISTÁK A VÁLSÁG ELŐTT: 2006

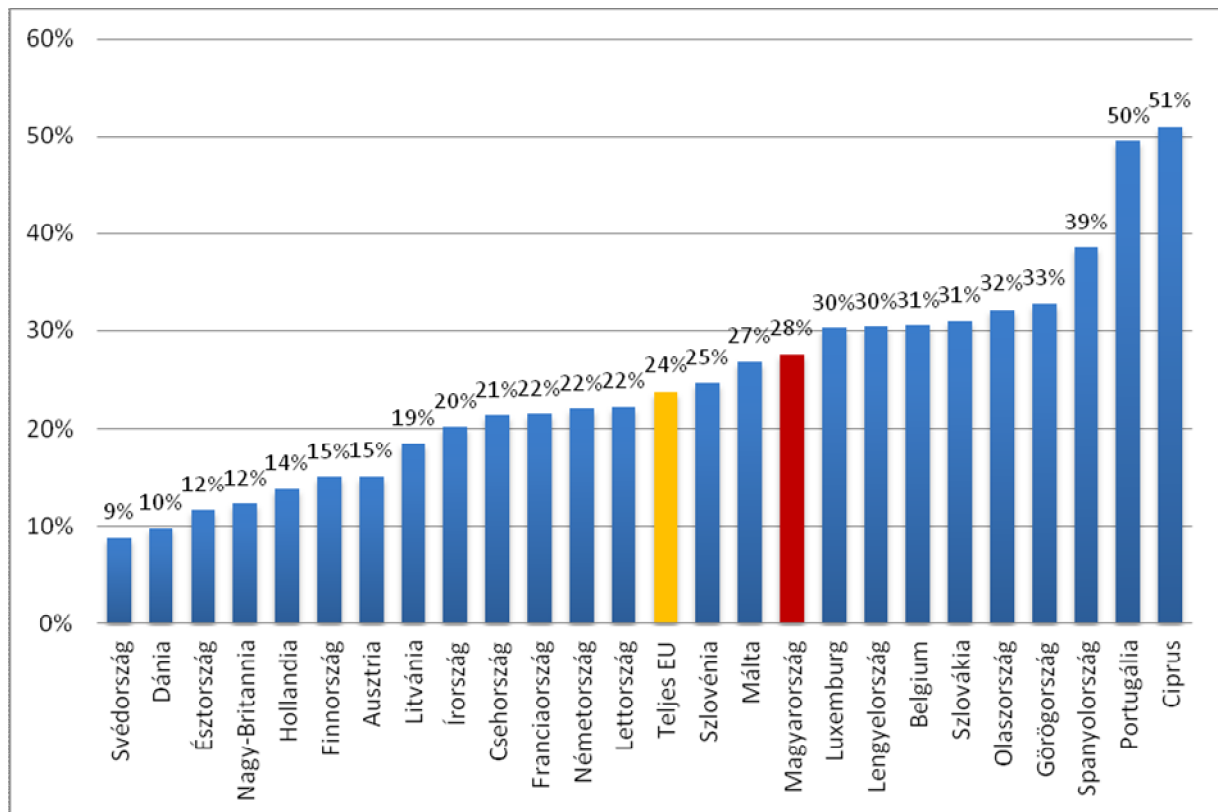
2006-ban, tehát a pénzügyi-gazdasági világ előtti években az európai szintű döntéshozatal elsősorban a globális kihívást jelentő ügyek (terrorizmus elleni küzdelem, demokrácia támogatása, együttműködés a kutatás és fejlesztés területén) esetén volt **nagyarányú. A hagyományosan inkább tagállami hatáskörbe tartozó munkanélküliség és szociális jogok védelme tekintetében a válaszadók kevésbé támogatták, hogy az EU-nak nagyobb beleszólása legyen.**

1. ábra: Több európai döntéshozatalra lenne szükség az alábbi területeken; egyetértők aránya, 2006

A 2006-os adatok elemzése és összesítése után az akkor 25 tagállamból álló európai társadalom szűk negyede, 24 százaléka tartozott ebbe a csoportba: **nagyjából minden negyedik válaszadó támogatta az európai szintű döntéshozatal erősítését mind a tizenhárom területen.** A 2006-os föderalisták egy viszonylag szűk, de mindenképp jelenlévő csoportját jelentették az EU-nak.

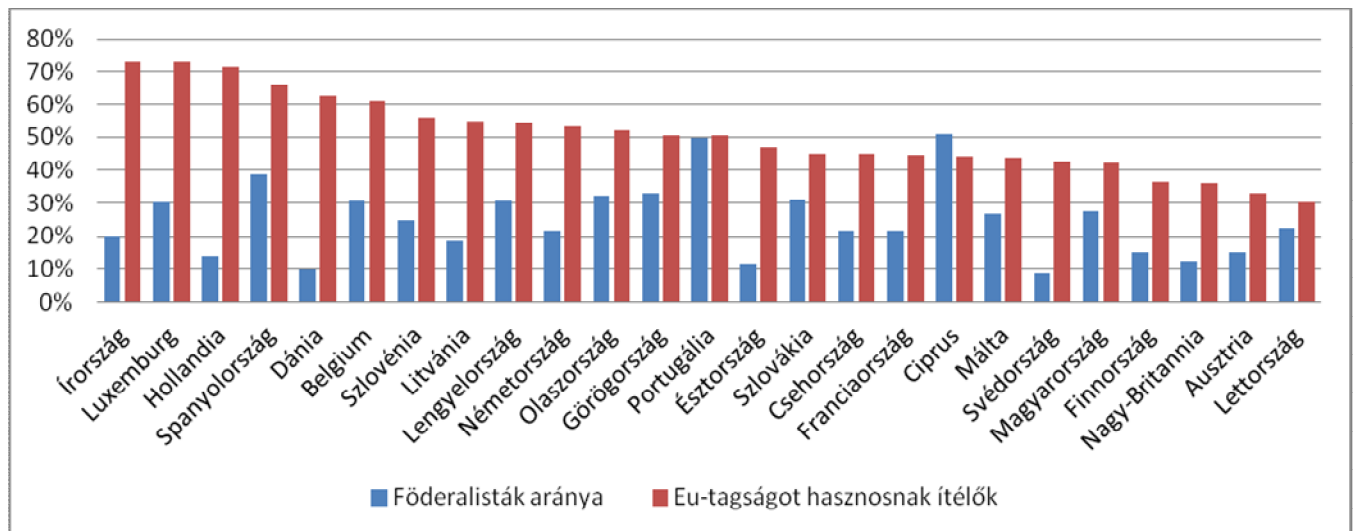
Arányuk természetesen tagországonként jelentősen eltért: a sor egyik **végén Portugália és Ciprus állt, itt volt a legmagasabb azok aránya**, akik tizenháromszor is az európai szint mellett álltak ki – a társadalom fele döntött következetesen így. A lista **végén Svédország és Dánia állt: ezekben az országokban alig minden tizedik válaszadó jelezte minden esetben, hogy az EU-tól több döntés lenne kívánatos a felsorolt témákban.** Ha régiós különbségeket keresünk, úgy azt látjuk, hogy a **2004-ben újonnan csatlakozott országokban szélesebb a föderalisták csoportja: Szlovákiában, Lengyelországban vagy épp Magyarországon 30 százalék körüli**, a régióból egyedül Csehország teljesít valamivel az átlag alatt (21 százalék). A balti országokban már nagyobb a bizalmatlanság: se Lettország, sem Litvánia nem éri el az átlagot, Észtország pedig a maga 12 százalékaival egyike a legkisebb föderalista csoportot magáénak tudó országnak.

2. ábra: Föderalisták aránya, 2006

Kritika nélküli támogatók?

A 2006-os adatfelvétel idején a válaszadóknak nyilatkozniuk kellett arról is, hogy országuk EU-s tagságát hasznosan tartják-e: ennek segítségével árnyalható a föderalista attitűd. Ezek az adatok ugyanis megmutatják, hogy a föderalisták sem egységesek saját országuk tagságát illetően – illetve azt is, hogy a tagsággal elégedetlenek között is megtalálhatóak. **Ahogy tehát nem minden euroszeptikus elégedetlen teljes egészében az EU-val, úgy az sem igaz, hogy a föderalisták szerint minden rendben van: esetükben is inkább egy attitűdről, hozzáállásról van szó.**

3. ábra: Föderalisták, illetve saját országuk EU-s tagságát előnyösnek, hasznosnak ítélik aránya, 2006

Jól mutatja a fenti kettősséget, hogy azokban az országokban, ahol kiemelkedően magas (70 százalék körüli) a tagságot pozitívnak ítélik aránya, egyáltalán nem magas a föderalisták aránya, sőt: az egyik legalacsonyabb föderalista-arányt mutató dán és holland társadalom is ilyen. Ezekben az országokban tehát nem kétséges, hogy az uniós tagságot messzemenően pozitív dolognak tartják, ám kevésbé támogatják a mind szélesebb, föderalista típusú bővítést.

Ezzel szemben több olyan ország is, **ahol viszonylag magas a föderalisták aránya – Magyarország, valamint a régió több országa is ide tartozik – jóval megosztottabb a tagság megítélésében.** A 2004-es csatlakozókra tehát sokkal inkább jellemző attitűd, hogy bár nem feltétlenül látják pozitívnak a társulás mérlegét, további együttműködést látnának hasznosnak. Két ország esetén látjuk azt, hogy a magas föderalista arány és a tagság pozitív megélése találkozik: a leginkább föderalista Portugália és Ciprus esetén.

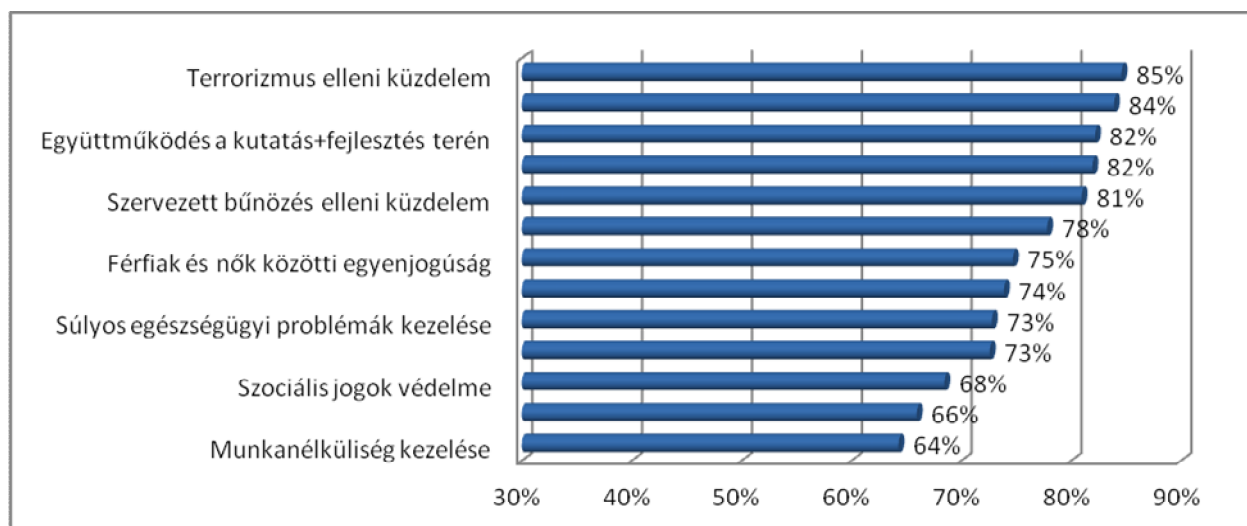
Bal- vagy jobboldali a föderalizmus?

A 2006-os adatokból az látszik, hogy összeurópai szinten lényegében kiegyenlített a föderalisták aránya a két csoportban: a baloldaliak körében 23, a jobboldaliak körében 22 százalék az arányuk – a különböző társadalmak azonban eltérő trendeket mutatnak. **A legkarakteresebb különbséget Nagy-Britannia esetén látjuk: 15 százaléknál baloldali föderalistával szemben csak 7 százalék a jobboldali föderalisták aránya** – itt tehát markánsan baloldalhoz köthető föderalizmusról beszélhetünk. A másik lényeges különbséget ismét a közép-kelet-európai régió mutatja: **a 2004 után csatlakozott államok között ugyanis azt látjuk, hogy enyhe jobboldali karaktere van a föderalista attitűdnek, ez alól csak Szlovákia és Magyarország kivétel** (nálunk 27 százalék a baloldaliak és 22 százalék a jobboldaliak körében).

Érdeemes továbbá kiemelni, hogy a tizenöt, 2004 előtti tagállam esetén azt látni, hogy a föderalista attitűd sok esetben a magukat a skála közepére helyezők között a legjellemzőbb, tovább erősítve, hogy Nyugat-Európában kevésbé köthető kizárólagosan politikai oldalhoz ez az uniós felfogás.

FÖDERALISTÁK A VÁLSÁG UTÁN: 2011

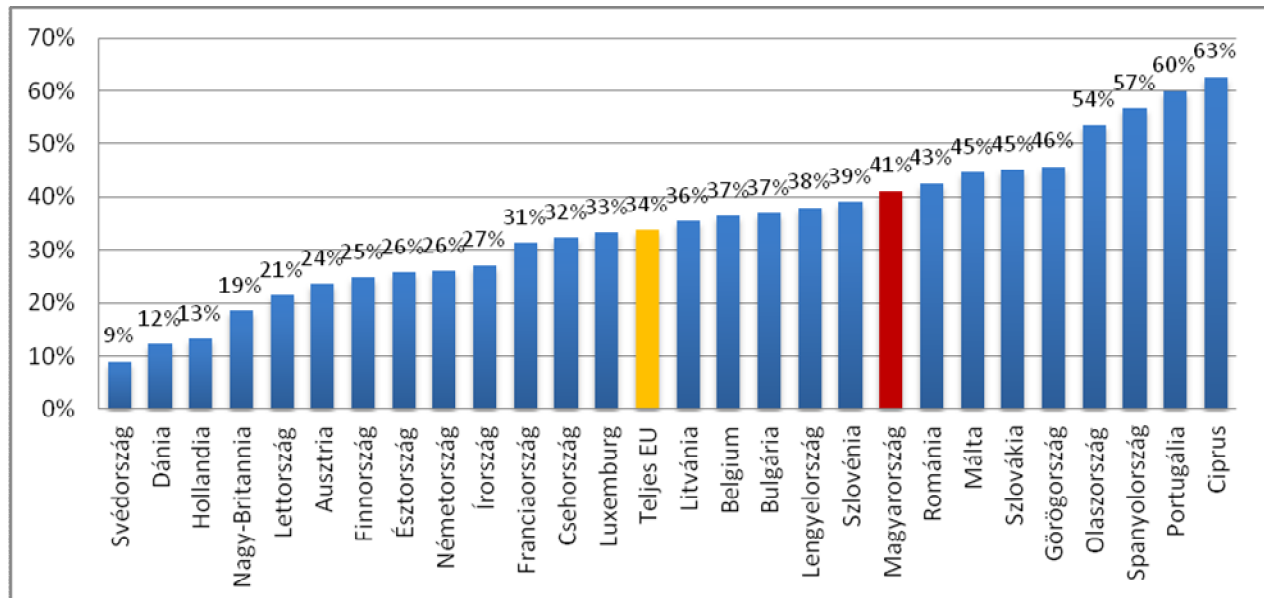
A 2011 decemberében felvett adatok az európai döntéshozatal, és ezzel együtt a föderalisták egyértelmű növekedését mutatták. **Vélhetően a 2007-es, 2008-as gazdasági válsággal is összefügg, hogy a munkanélküliség kezelése vagy a gazdasági növekedés biztosítása esetén jelentősen (mintegy 20-25 százalékkal) megnőtt azok aránya, akik több döntést bíznának Európára.** Távolról sem jelenthetjük ki, hogy a válaszadók elvonnák e témákat saját országuktól: ezen eredmények csak azt mutatják, hogy egyre többen érezték, hogy az EU jelenléte, a közös döntések segíthetik a küzdelmet.

4. ábra: Több európai döntéshozatalra lenne szükség az alábbi területeken; egyetértők aránya, 2011

A 2006-os állapothoz képest a minden témában az EU-t erősítők aránya 24 százalékról 34 százalékra nőtt: **minden negyedik helyett 2011 végére minden harmadik európai polgár állt ki következetesen az európai döntési szint erősítése mellett.** Kiemelkedően **megugrott két balti állam, a 2006-ban még a lista végén álló Észtország és Litvánia mutatója:** ezekben az országokban megduplázódott a föderalisták aránya. A lista első három helyezettje nem változott, továbbra is Spanyolországban, Portugáliában és Cipruson találjuk a legtöbb föderalistát – arányuk viszont csak átlag alatti mértékben nőtt 2006-hoz képest. Figyelemreméltó módon a lista végén sincs komoly változás: Svédország kimaradt a föderalisták növekedéséből, és továbbra is rendkívül alacsony, 9 százalék azok aránya, akik mind a tizenhárom területen EU-párti nézeteket vallanak. A skandináv ország „párja” ezúttal is Dánia,

ahol ugyan kismértékben nőtt ugyan a föderalisták aránya, de továbbra is a tagállamok egyik legkisebb arányáról beszélhetünk. Érdeemes még megemlíteni, hogy **a 2007-ben belépett Románia és Bulgária szintén a régiós trendet erősíti: mindkét országban átlag feletti a föderalisták aránya.**

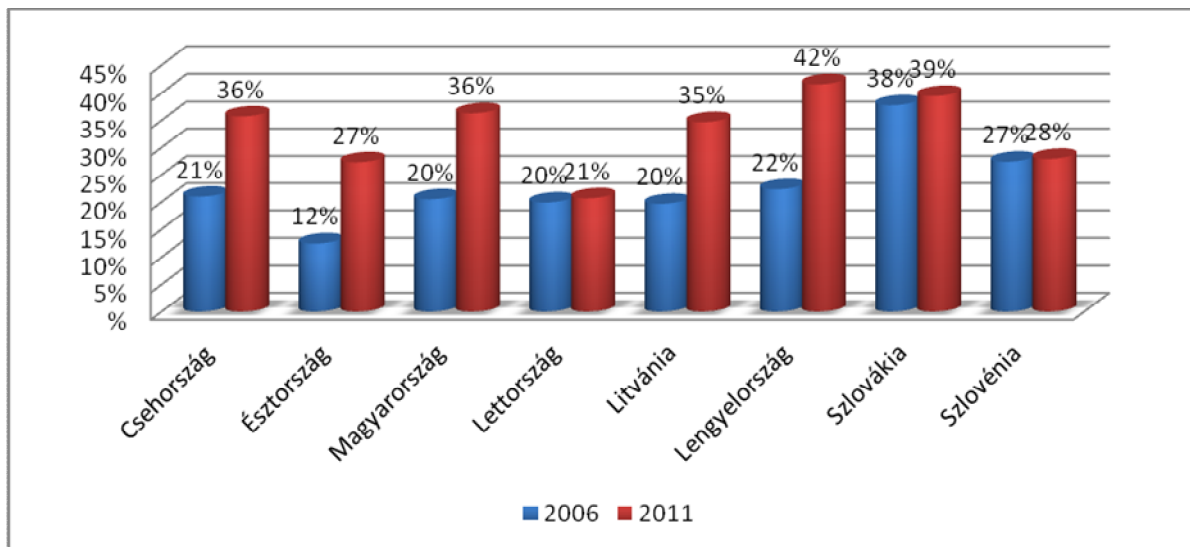
5. ábra: Föderalisták aránya, 2011

A 2011-es adatfelvétel kapcsán a vagyoni helyzettel való összevetés adja magát: vajon a két időpont közötti pénzügyi-gazdasági válság személyes anyagi helyzetre gyakorolt hatása megjelenik-e a föderalisták különböző országos arányában. A teljes európai társadalmat egységesen nézve azt látjuk, hogy **a rendszeres (vagy alkalmi) anyagi nehézségekkel szembesülők között mintegy harminc százalékkal magasabb a föderalisták aránya, mint akik stabil pénzügyi háttérrel rendelkeznek (előbbi csoportban 39, utóbbiban 30 százalék az arányuk).** Ha az európai társadalmakat egyenként nézzük, ez az összefüggés több helyen látszik, ráadásul különösen azoknál az országoknál (Szlovénia, Észtország, Olaszország), ahol a 2006-os és 2011-es föderalista arány jelentősen bővült. Itt tehát joggal feltételezhetjük, hogy a válság hatására megnőtt azok aránya, akik a több európai szintű döntéshozatalban látják a sikeres kiutat. Néhány ország esetén – így például az egyaránt az 1995-ös bővítéskor belépő svéd, finn és osztrák társadalomban – a föderalisták aránya éppen az anyagilag stabil válaszadók között a legmagasabb.

Mi VÁLTOZOTT ÖT ÉV ALATT?

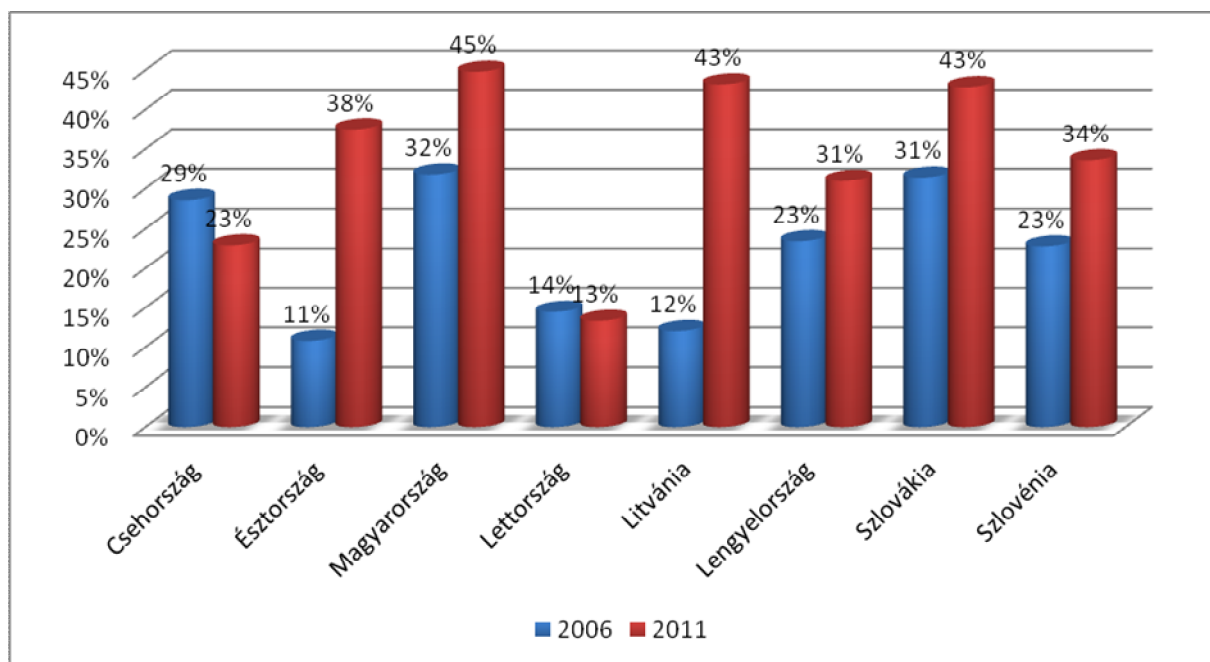
A bő öt év alatt 24-ről 34 százalékra növekvő föderalisták a társadalom különböző csoportjaiban természetesen eltérő mértékben nőttek. Mindkét időpontból az oktatásban eltöltött idő, valamint a lakóhely szerepét vetettük össze.

Ahogy az előbbieken már tapasztaltuk, **közép-európai régióink** hasonlóképp viselkedik: **az itteni országok túlnyomó többségében a nagyvárosban élők között nőtt átlag felett a föderalisták aránya** – másfél-kétszer annyian vallottak ilyen nézeteket 2011-ben, mint 2006-ban. Kivételt jelentett Szlovákia és Szlovénia, ahol a vidéken élők között mértünk hasonló bővülést. Az általánosnak mondható bővülés azért is figyelemreméltó, mert sem a 2006-os, sem a 2011-es állapotból nem jelenthető ki, hogy a föderalisták vidéken vagy a nagyvárosi környezetben vannak-e többen, a növekedésük ugyanakkor mégis a városi környezetben volt a legjelentősebb.

6. ábra: Föderalisták aránya a nagyvárosban élők között, 2006 és 2011.

Ami a tanulás szerepét illeti, a válság utáni állapot elemzése azt mutatja, hogy az alacsonyabb végzettségűek (legfeljebb 15 éves korukig tanulók) körében jobban növekedett a föderalisták aránya, mint a felsőfokú tanulmányokat is folytatóknál: előbbinél nagyjából ötven, míg utóbbinál csak 30 százalékkal nőtt, ha a teljes európai képet nézzük. Régióinkban Magyarország és Csehország kivételt jelent ebből a szempontból: **mi vagyunk az a 2004 után csatlakozott ország, ahol éppen a felsőfokú végzettségűek körében nőtt igen jelentősen (több mint kétszeresére) a föderalisták aránya, míg a legfeljebb alacsony fokú végzettséget szerzőknél csak átlagos bővülésről van szó.** A csehek pedig azzal tűnnek ki, hogy ők az az ország, ahol az alacsony fokú végzettséget szerzők körében egyenesen csökkent a föderalisták aránya.

7. ábra: Föderalisták aránya a legfeljebb alacsony fokú végzettséget szerzők körében, 2006 és 2011.